

УДК 812.161.3.0:[811.161.3'38+811.161.3'42]

Лінгвастылістычны аналіз эскіза Івана Пташнікава “Ірга каласістая”

Пісарэнка А.М.

*Установа адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры
і мастацтваў”, Мінск*

Лінгвастылістычны аналіз мастацкага тэксту дазваляе выявіць маўленчыя асаблівасці ідыястылю аўтара – Івана Пташнікава, а таксама спецыфіку літаратурнай мовы ў пэўны перыяд яе развіцця. Фактычны матэрыял эскіза сведчыць, што самымі прадуктыўнымі сродкамі, якія забяспечваюць яго вобразнасць і выразнасць, з’яўляюцца маўленчыя адзінкі лексічнага і сінтаксічнага ўзроўняў, адпаведна – тропы (метафара, параўнанне, эпітэт) і фігуры (інверсія, умоўчванне), а таксама розныя тыпы паўтораў – сінанімічны, таўталогія, паліптот, падхват, рэфрэн. Асаблівая эфатычная інтанацыя эскіза, яго маўленчае багацце забяспечваюцца шматлікімі радамі аднародных членаў сказа.

Вобразныя сродкі мовы, тэматычна абумоўленая лексіка, а таксама тапонімы выяўляюць адметнасць аўтарскага светабачання, забяспечваюць стварэнне высокамастацкіх вобразаў, заключаюць у сабе глыбокі падтэкст, важны для раскрыцця ідэйна-эмацыянальнага зместу.

Ключавыя словы: маўленчая экспрэсіўнасць / вобразнасць, лексічны / сінтаксічны ўзровень мовы, метафара, параўнанне, эпітэт, тапонімы, умоўчванне, інверсія, аднародныя члены сказа, парцэляцыя, таўталогія, падхват, рэфрэн.

(Ученые записки. – 2012. – Том 14. – С. 170–176)

Linguo-stylistic analysis of Ivan Ptashnikov’s sketch “Irga kolosistaya”

Pisarenka A.M.

Educational establishment “Belarusian State University of Culture and Arts”, Minsk

Linguo-stylistic analysis of art text reveals speech features of individual style of the author – Ivan Ptashnikov, as well as the peculiarity of the literary language in the specified period of its development. Actual material of the sketch shows that the most productive methods, which provide its figurativeness and expressiveness, are speech units of lexical and syntactic level, respectively – tropes (metaphor, comparison, epithet), figures (preterition, inversion) as well as different types of repetition – synonymous, tautological, poliptot, podhvat, refrain. Particular emphatic tone of the sketch, its verbal richness is created by numerous homogeneous parts of the sentence.

Figurative language facilities, thematically specified vocabulary as well as toponyms show peculiarities of the author’s world outlook, provide the creation of the highly artistic images, contain deep implication, which is important for the disclosure of the ideological and emotional content.

Key words: verbal expressiveness, figurativeness, metaphor, comparison, epithet, toponym, preterition, inversion, homogeneous parts of the sentence, parcelling, tautology, podhvat, refrain.

(Scientific notes. – 2012. – Vol. 14. – P. 170–176)

Адрас для карэспандэнцыі: e-mail: alenabogomolova@mail.ru – А.М. Пісарэнка

Даследаванне мовы мастацкага тэксту з’яўляецца актуальным на любым этапе развіцця мовы, пра што сведчаць шматлікія працы айчынных і замежных навукоўцаў, такіх, як В.У. Вінаградаў, М.М. Шанскі, М.Н. Кожына, В.П. Масквін, М.Я. Цікоцкі, Н.В. Гаўрош, Г.М. Малажай і інш. Лінгвістычны аналіз тэксту ўключае не толькі культурамоўны і стылістычны аспекты, але і эстэтычны. У сувязі з гэтым такое даследаванне дэманструе багацце мовы мастацкай літаратуры як “захавальніцы” ўсіх яе моўных нормаў, рэалізацыі ўсіх яе камунікатыўных якасцяў [1, с. 56], у тым ліку яе вобразнасці і экспрэсіўнасці, якія выяўляюць уздзеянне маўленчых сродкаў на фарміраванне светапогляду асобы, што бачыцца нам асабліва важным у час тэхнічных інавацый.

Мэта дадзенай работы – выяўленне маўленчых асаблівасцей ідыястылю Івана Пташнікава праз характарыстыку вобразна-выяўленчых сродкаў эскіза “Ірга каласістая”.

Матэрыял і метады. Аб’ектам аналізу ў артыкуле сталі стылеўтваральныя сродкі вобразнасці і выразнасці праявічай мовы Івана Пташнікава, у прыватнасці эскіза “Ірга каласістая”. Метадалагічнай базай даследавання з’яўляюцца філасофскія прынцыпы адзінства формы і зместу, агульнага і індывідуальнага ў маўленні; у якасці асноўных метадаў вывучэння ідыястылю праявіка былі абраны наступныя: апісальны, метады суцэльнай выбаркі фактычнага матэрыялу, выкарыстаны элементы функцыянальна-стылістычнага, кантэкстуальнага, семантыка-стылістычнага метадаў, што дазваляе ўсебакова ахарактарызаваць маўленчыя асаблівасці твора і выявіць адметнасці праявічнага маўлення названага аўтара.

Вынікі і іх абмеркаванне. Праявічны твор Івана Пташнікава прывечаны рэальнай асобе – Арсену Лісу. Сам аўтар вызначае яго жанр як эскіз, і гэта нам бачыцца натуральным, паколькі

значэнне слова эскіз у дадзеным выпадку – накід, план літаратурнага твора. Значыць, аўтар падказвае нам сваім творам ход думак, эмоцый, уяўленняў, што азначае: падтэкст твора значна глыбейшы, у ім – асноўная думка, якую аўтар хоча данесці да чытача. Трэба нагадаць, што Арсен Ліс – вядомы беларускі навукоўца-фалькларыст, аўтар шматлікіх кніг, артыкулаў пра народную песню, фальклорнае слова. І нам здаецца, што пасля рэмаркі-прысвячэння гаворка пойдзе пра згаданую асобу, тым больш, што тэкст пачынаецца сапраўдным афарызмам аб прызначэнні чалавека на Зямлі: дарэчы, змест афарыстычнага сказа можна суаднесці і з асобай фалькларыста, і з асобай самога аўтара: *Чалавек нараджаецца, каб запаліць у Сусвеце зорку ці пакінуць на зямлі след.* Аднак пасля ўмоўчання (частка тэксту нібы наўмысна прапушчана аўтарам для ўсведамлення сэнсу крылатага выразу) праявічны радок вядзе чытача ў вёску Кур’янаўшчына, што на Вілейшчыне (пазней Лагойшчыне), дзе жыве Леапольд Іванавіч Родзевіч (Лёля) і, варта зазначыць, нарадзіўся ў 1932 годзе Іван Пташнікаў. Аўтар распавядае пра хату, вёску, характар Лёлі і той навакольна свет, што фарміруе чалавека як асобу: толькі асобы запальваюць зоркі, пакідаюць нашчадкаў напісаных кнігі, пабудаваныя дамы, пасаджаныя дрэвы, іншыя, як кажуць, прыходзяць, каб наслэдзіць.

Мова і змест твораў І. Пташнікава заўсёды арыгінальныя: “прадзіва” родных слоў, іх значэнне і гучанне, адметнасць пабудовы сінтаксічных канструкцый дзякуючы аўтарскаму майстэрству трансфармуецца ў высокамастацкія вобразы, сярод якіх няма выпадковых – сам Лёля, яго хата, вобразы роднай прыроды – ветру, неба, хмар, сонца, лесу, сцяжынкі, бацяноў, шпакоў, ластавак і, нарэшце, іргі каласістай. Сонца ўсім аднолькава свеціць і шпакі ўсе падобныя, але аўтарскае захапленне ўсім родным

гаворыць пра тое, што кожны чалавек бачыць і адчувае свет і Сусвет парознаму: асаблівае для яго, як для кожнага, хто прыйшоў пакінуць след, усё ў Кур'янаўшчыне ці ў іншым месцы – свайёй малой Радзіме.

Лексічны ўзровень дэманструе, з аднаго боку, багацце тэматычна абумоўленай лексікі (у творы дамінуюць як агульнамоўныя, так і дыялектныя словы-назвы з'яў прыроды, расліннага свету, назвы вёсак і лексемы, звязаныя з апісаннем вясковага жыцця і побыту). З другога боку, менавіта на гэтым моўным узроўні праяўляецца адметнасць аказіянальнага пераносна-вобразнага ўжывання слова, якое адлюстроўвае нечаканасць асацыяцый і супастаўленняў празаіка. Што да першай асаблівасці, тут чытачу часам неабходна звярнуцца да тлумачальнага слоўніка, каб пашырыць уласны лексікон і ўсвядоміць назвы некаторых паняццяў, напрыклад, *тор, грэбля, хлеў, паркан, котлішча, асёлца, лог, пуня, чалеснік, хустка, варыўня* і інш. Аўтар нібы “смакуе” на мілагучнасць і дыялектныя словы, значэнне якіх зразумелае з кантэксту; ён не можа абысціся без *тофеляў* (таполяў), *грумады, бульбеўніку, падалак* (яблыкаў-ападкаў), *перапялёсых* (перапялёстых) крылаў *бацяноў, чарамхі*, слоў *высака, усягды* і інш. Функцыя дыялектных слоў заўсёды вынікае з часу напісання твора, а таксама з таго, у чым маўленні (аўтара ці персанажа) яны выкарыстаны. У дадзеным творы тэрытарыяльна-абмежаваныя словы ствараюць каларыт пэўнай мясцоваці, што надае тэксту яшчэ большую праўдзівасць, выклікае давер да аўтарскага апаведу. Дарэчы, веданне значэння ўсіх слоў у такім выпадку неабавязковае, гэта не ўплывае на агульны эстэтычны эфект, атрыманы ад прачытання твора. Чытач можа, напрыклад, не ўяўляць пэўных раслін з шэрагу ўгаданых аўтарам: *дзяцельніца, мятліца, вобаратнік*, таму што малюнак роднай прыроды ствараецца найбольш за кошт агульнавядомых назваў, такіх,

як *лаза, журавіннік, чарот, асака, мох, рабіннік, вішня, хвошч, палын, укроп, кмін* і інш., а назву *ірга каласістая* аўтар усё ж тлумачыць, дакладна апісвае расліну, бо гэта вобраз-сімвал, які дапамагае акрэсліць асноўную думку твора. Што ж могуць сімвалізаваць *загранічныя ягады, ужо састарэлыя, але вечна жывыя*, якія не вымерзлі ў той год, калі павымярзала шмат раслін; яе *шарпаюць і калёсы, і трактары, і камбайны, а яна [ірга каласістая] кусціцца, лезе ўверх, чырванеючы круглымі ягадамі*. Адказ фармулюе кожны сам сабе, але напрыканцы твора і мы вернемся да адказу на акрэсленае пытанне пазней.

Найбольш прадуктыўныя тропы, якія дапамагаюць аўтару апісваць і адначасова паэтызаваць прыроду – гэта метафара, параўнанне, эпітэт. Прычым мала які сказ абыходзіцца толькі адным вобразным сродкам, паколькі дэталёвая характарыстыка заўсёды вымагае іх узаемадзеяння. Самы ўжывальны з названых тропы – метафара: аўтар жыве ў роднай прыродзе, абагаўляе яе і адухаўляе, яна валодае тымі ж магчымасцямі, што і чалавек. Значыць, асноўны від аўтарскай метафары – дзеяслоўная: *Вясна ў Кур'янаўшчыне пачыналася з вялікага сонца. Раніцай яно, чырвонае і блізкае, – адступілася ўжо на ўсходзе на заімгнёным небе ад Хадакоў, над якім вісела ўсю зіму, адбеглася аж на рэпішча-пушчу і пачынала там іграць праз калючыя далёкія яловыя дзіды...* Прырода сапраўды жывая, бо ўсё знаходзіцца ў ёй у гарманічнай зменлівасці: змяняецца надвор'е, час года – тонка рэагуе на гэта наваколле і ўсё гэта адзначае аўтарскі погляд: *зямлю сячэ град; неба рассякае надвае доўгая, у дзве паласы, маланка; застаюцца толькі гарэць чырвоным агнём рабіны; зямля чарсцвее, маразы калючыя замурвалі надоўга падвойныя вокны; а ноччу страляюць вуглы і платы; паўзуць нізкія чорныя хмары; дробненькім крыллем стрыпуць неба сінія лаптаўкі; шалее моцны вецер, зносячы стрэхі і ломячы дрэвы; лезуць з*

зямлі **пралескі і сон** – раней за траву; **зямля прасіла плуга; зноў калёсы па дарозе вядуць сваю адвечную на зямлі песню; ціхім сонечным днём пах ліпы з садоў плыў аж у Асавок і за горку ў Сушкава; і над рэчкай звінелі пчолы.** Відавочна, што метафарычны малюнак удакладняецца іншымі тропамі, як правіла, эпітэтамі: важна ўявіць **нізкія чорныя** хмары, **дробненькае** крылле ластавак, **моцны** вецер, **ціхі** сонечны дзень і г.д. Эпітэт аздабляе таксама рэдкасны назоўнікавы від метафары, падкрэслівае аказіянальнасць тропа, арыгінальнасць створанага вобраза: **Ляжыш у капе, паклаўшы галаву на далоні, і глядзіш угару – на растапыраны блакітны васілёк неба.**

Чытач, як і аўтар, мае ўласныя асацыяцыі з часам года ці сутак; напрыклад, восень часам асацыюецца з жаўталісцем сквераў ці бязлістай ліпавай алей; першацвет пачынае вясну; белы колер снегу нагадвае пра надыход зімы. Іван Пташнікаў мае свае метафарычныя сімвалы гэтага ракурсу, і яны прыемныя і зразумелыя чытачу: **настаўніца прыносіць з сабой восень** (восень у многіх атаясамляецца са школай); **вясну прыносяць на крыллі бацяны...** **І ходзяць яны белыя па белым снезе, высака падымаючы ногі, і гінуць...** Як відаць, аўтарская асацыяцыя з пачаткам вясны ў дадзеным творы сумная, але настрой прыроды такі ж зменлівы, як і настрой чалавека, а часам яны ўзаемназалежныя, узаемнаўплывовыя.

Параўнанне, як від тропа, ужывальнае ў праяўным радку экіза, заснавана, як правіла, на супастаўленні асаблівасцяў жывой і нежывой прыроды: **павісае на дварэ ўгары адна вялікая – зорачкай – чырвоная на сонцы сняжынка; дым збіраецца на балоце пад Задроздем паласой, як туман; ліпы ў аляях, зімой сухія, чорствыя і разгатыя, цяпер высіліся стагамі зялёнага сена; ластаўкі, як маланкі; капа мяккая, як падушка ў ложку; шпакі на ржышчы пералятаюць з загона на загон, чародкамі, нібы маленькія хмаркі. І**

дзеці ў вёсках збіраюцца чародкамі, як шпакі. Па структуры параўнанні злучнікавыя (ужытыя пераважна са злучнікам *як* і бяззлучнікавыя (творны параўнання); дамінуе агульнамоўная разнавіднасць: аўтар ужывае выразы, знаёмыя з дзяцінства і яму самому, і многім чытачам, што дазваляе больш дакладна ўявіць / больш блізка ўспрыняць вобразы.

Эпітэт, як вядома, з'яўляецца адным з самых лаканічных тропаў, таму ён можа выступаць як самастойным вобразным сродкам, так і кампанентам іншых, больш разгорнутых, пераносна-вобразных выказаў, напрыклад, метафары, параўнання, перыфразы: **хата, пастарэлая за свой век, і цяпер стаіць “жывая-здоровая”** (метафара); **сонца звярнула з поўдня і, гарачае, хаваецца ў цёмныя тулягі; два вялікія жоўтыя тулягі вісяць** (метафара; эпітэты разам з назоўнікам тулягі ўтвараюць перыфразы); **высокі шпіль [касцёла] у пагодныя дні можна было бачыць і з Кур'янаўшчыны – доўгай і тонкай, як дзіда, чорнай іголкай у небе** (параўнанне). Выступаючы ў якасці самастойнага тропа, эпітэт можа выражацца якасным прыметнікам з пераносным значэннем (**калючае сонца, капа мяккая, малады мёд, густы перастук цапоў, гарачы лес, сівая пара** і інш.) і метафарызаваным дзеепрыметнікам / дзеепрыметным зваротам (**снег, за апошнія дні добра пад'едзены сонцам, ападаў; а ўсю зямлю, пераспелую за лета, малоцяць цапамі; ён [гіль], падбіты марозам, падае мёртвы на двор – на снег пад ногі; старасвецкія ачарсцвелыя ліпы; хата, пастарэлая за свой век** і інш.); апошняя разнавіднасць эпітэта з'яўляецца арыгінальнай, аўтарскай, дазваляе ўбачыць прыроду жывой / рухомай, як і дзеяслоўная метафара.

Адметнасцю праяўнага маўлення Івана Пташнікава з'яўляецца ампліфікацыя і канцэнтрацыя метафарычнага прыметніка (аказіянальнага ці агульнамоўнага)

эпітэта і прыметніка з прамым значэннем, які можа кваліфікавацца як дакладная, ці народна-паэтычная, разнавіднасць тропа. Пры ампліфікацыі той ці іншы вобраз мае некалькі характарыстык, у той час як пры канцэнтрацыі кожны ўзгаданы ў сказе прадмет мае пры сабе вобразнае / нявобразнае азначэнне. Праілюструем у адпаведнай паслядоўнасці: *А над усёй Кур'янаўшчынай – чыстае высокае блакітнае неба з белымі ціхімі зажуранымі воблакамі... (ампліфікацыя); У Кур'янаўшчыне надыходзяць ціхія цёплыя жнівеньскія дні, з ядранымі зорамі ў небе, з малочным туманам і густой расой на зямлі – не ступіць нагой (канцэнтрацыя)*. Назіральнасць аўтара дазваляе ўбачыць некалькі асаблівасцяў той ці іншай з'явы або назваць асабліва важныя рысы некалькіх з'яў, што акаляюць яго ў пэўны момант. Аднак пра што б ні пісаў Іван Пташнікаў, у кожным тропе, у тым ліку эпітэце, гучыць захапленне малой і, відаць, усёй Радзімай, таму што вобразы, створаныя ў аналізаваным эскізе, знаёмыя і дарагія амаль кожнаму вясковаму беларусу.

Дакладнасць праявіцкага маўлення эскіза забяспечваецца не толькі праз выкарыстанне канкрэтных дат, назваў падзей, ужыванне слоў з прамым значэннем, у тым ліку тэматычнай лексікі, але і праз стварэнне анамастычнага фону, а дакладней – праз вялікую колькасць тапонімаў – назваў тых населеных пунктаў, якія акалялі Кур'янаўшчыну (Хадакі, Асавок, Сушкава, Ліпнікі, Задроздзе, Крайск і інш.). Назвы населеных пунктаў з дакладным апісаннем іх размяшчэння ўтвараюць цэлыя рады аднародных членаў сказа: *Блізка Кур'янаўшчыны былі яшчэ вёскі Рагозіна, Грыневічы, Дзераўно, Краснаполле, Мязжанка, Стрый, Будзенічы, Баброва, – гэта па другі бок ракі Дроздкі. Па гэты бок – паўночны – Леснікі, Пагост, Жызнава, Даўгынава, Буслава...* Сама ж Кур'янаўшчына – асноўны сэнсавы кампанент тэкставай прасторы, цэнтр,

дзе рух (сюжэт) пачынаецца. Вядома, што функцыя анамастычнага фону кваліфікуецца як другасная, першасная ў сэнсавай прасторы тэксту – функцыя вяхі вылучае самае каштоўнае імя ў дадзеным творы – імя галоўнага персанажа *Леапольда Іванавіча Родзевіча (Лёлі)* [1, с. 169–179].

Сінтаксічны ўзровень прозы І. Пташнікава адметны выкарыстаннем ускладненых і складаных сказаў, звышфразавых адзінстваў, якія, як правіла, уваходзяць у структуру апісанняў. Такія адзінкі тэксту, як апісанні, заўсёды дэталёва характарызуюць рэчаіснасць з падрабязным пералічэннем шэрагу адначасова існуючых аб'ектаў і іх прымет (партрэт, краявід, інтэр'ер і інш.) [2,

с. 226]: *... і расце састарэлая, але вечна жывая ірга каласістая. У нашым баку яе завуць – загранічныя ягады. Высокая, метраў пяці, кусты, як вішаннік, лісце цёмна-зялёнае, увосень чырвона-аранжавая, расла яна пад акном у Родзевіча, адтуль, дзе сонца, ад Хадакоў. З пахнючым белым цветам – цвіце ў маі, гронкамі, з чорна-чырвонымі спелымі ягадамі – спеюць яны ў ліпені, – буйней рабіны, з прэснасалодкім смакам. Апісанні праявіка заўсёды поўныя лірызму, захаплення прыродай, таму і спыняецца аўтар на кожнай дэталі, кожным прадмеце (у шырокім значэнні слова), каб чытач / спадкаемец убачыў непаўторнасць зямлі беларускай: *З Асаўка, з бярэзніку, носяць кошыкамі маладыя баравікі, крамяныя, на высокіх тоўстых ножках; жоўтагаловыя чашчавікі, якія цяжка адрозніць ад падасінавікаў; і з Рэпішча, з пушчы, мяшкамі рыжыкі. Набяруць мех па завязку, ускінуць на плячо і пайшлі...* Як відаць, у апісаннях могуць быць і простыя сказы, аднак маўленчую адметнасць эскіза складаюць тыя простыя сказы, якія роўныя абзацу: *На лагах пачынаюць сцяліць лён; І кратаюць у гэту пару малады лён; Настаўніца прыносіць з сабой восень; Раніцай без шуфля на ганак не выходзь;**

Некалі гэта была і Лёлева дарога ў школу і інш.

Што да стылістычных фігур, прыёмаў, то найбольш часта лірычнасць, экспрэсіўнасць аповеду / эмфатычнасць інтанацыі ствараецца наступнымі іх разнавіднасцямі:

аднароднымі членамі сказа: *За маленькім мастком перад Сушкавам дарога па Калдобінах паварочвала налева, на лажок, парослы дзяцельніцай, мятліцай – гэта, дзе вышэй, а ніжэй да балота – асакой, рабінкай, аерам, хвапчом, высокім, аж у пояс; Цэлымі засталіся толькі загранічныя ягады, групы-дзічкі, рабіны і ліпы. Сад набрыняў пахам дзяцельніцы, укропу, кміну, агурочніку і – ліпавага цвету. Аж, здаецца, зрывае нос...*

інверсіяй: *Зноў паяўляецца ўтары бусел, апускаецца з белым воблакам на лог і накрывае млявым распараным перапялёстым крылом вочы...; Зеленела ўсё наўкола раптоўна, у адзін, здавалася, дзень, і ў сад разам са шпакамі прылятаў салавей...*

умоўчаннем: *Усё змаўкае, толькі пахне ліпавага цвет і палын...; Адчыняй вокны і слухай вясну, не сыходзячы з месца...; Усё змаўкае, толькі пахне ліпавага цвет і палын...*

“назоўным уяўлення”: *Позняя вясна... Дачакацца б хутчэй цяпла і бацянам, і чалавеку; І лаза... Драбналістая, на выгляд прывялая, сухая, яна ўчэпіста трымалася за неўрадлівую кур’янаўскую зямлю;*

парцэляцыяй: *А ў садзе – кінь толькі на яго вокам, – ля дарогі на Хадакі пад старымі ліпамі ля колішняй прызбы чырванее ад ягад ірга каласістая... Як і сто гадоў назад...; І першы гром грывіць сёлета на голы лес, яшчэ са снегам. Не к дабру...*

рознымі відамі паўтораў: паўтор сінанімічны (*Адны групы, дулі, не трэба падпіраць: яны павырасталі вышэй стрэх – асталіся яшчэ старыя, спрадвечныя*); паліптон (*Скрыпяць дзверы ў хаце і ў хлеве, скрыпіць на дварэ снег пад нагамі, скрыпяць палазы,*

скрыпіць сучча ў садзе пад ветрам на марозе...); таўталогія (Быў скрытны Лёля, паўторымся, задумлівы, адзінокі і шукаў яшчэ большую адзіноту і на так ужо адзінокім Кур’янаўскім хутары); падхват

(... толькі растрэсенае сена па ўсім лажку яшчэ дыміцца парай. Пара падымаецца, збіраючыся ў клубы, ля рэчкі, ля мастка).

Нельга не адзначыць, што кожная са стылістычных фігур не існуе асобна; нават з невялікай колькасці прыкладаў (а прыведзеныя ілюстрацыі можна доўжыць, бо частата іх ужывання якраз і дэманструе маўленчую адметнасць сінтаксічнага ўзроўню твора) відаць іх узаемадзенне, “спляценне”. Так, радкам з інверсіяй, парцэляцыяй, “назоўным уяўлення” ўласціва ўмоўчанне; інверсіяй часам суправаджаюцца сказы з радамі аднародных членаў сказа і г.д.

Рэфрэн як від паўтору прадугледжвае паўтарэнне аднолькавых / падобных па змесце частак тэксту, асабліва важных для выяўлення асноўнай думкі твора. У эскізе “Ірга каласістая” пасля пэўных частак тэксту аўтар нагадвае чытачу пра трываласць, незвычайнасць, прыгажосць расліны. І толькі напрыканцы твора ён нібы “расшыфроўвае” змест аказіянальнага сімвала: *Выжыла ірга каласістая і жыве, як выжыла і жыве і цяпер і ў Крайску, і ў Сушкаве, і ў Задроздзі Родзевічава мова з яго “рабачаямі”, “бразгам”, “тулягамі”, “безгалоўем”, “баязенем”, “падшпаркам”, рудаўкай”, “шлякам” і іншымі, нашымі ласкавымі і амаль забытымі беларускімі словамі...*

Заклучэнне. Такім чынам, лінгвастылістычны аналіз эскіза і экстра-лінгвістычны каментарый дазваляюць зрабіць наступныя вывады: вобраз іргі каласістай, створаны ў дадзеным творы,

з’яўляецца шматпланавым, заключае ў сабе як вобраз-сімвал важную інфармацыю для разумення ідэйна-эмацыянальнага зместу тэксту. Вечна жывая расліна, прыгожая ў любы час

года, увасабляе родную мову, яе
неўміручасць, мілагучнасць.
Вобразнасць і экспрэсіўнасць твора
забяспечваецца пераважна на
лексічным і сінтаксічным узроўнях.
Тэматычна абумоўленая лексіка і тропы,
арыгінальнасць пабудовы сказаў і
стылістычныя фігуры ствараюць
праўдзівыя эстэтычна вартасныя
вобразы, якія адлюстроўваюць і
непаўторнасць аўтарскага ўспрымання
свету, і глыбіню яго пачуццяў, а сярод іх
галоўныя – захапленне і веру.
Нягледзячы на пастаянную зменлівасць
і рухомасць жывога свету вакол нас,

слова роднае вечнае, як і тыя людзі, якія
прышлі, каб пакінуць след на зямлі.

Літаратура

1. Беларуская антрапанімія: вучэб. дапам. / Г.М. Мезенка (наук. рэд.) [і інш.]. – Віцебск: УА “ВДУ імя П.М. Машэрава”, 2009. – 254 с.
2. Каўрус, А.А. Стылістыка беларускай мовы / А.А. Каўрус. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мінск: Нар. асвета, 1992. – 207 с.
3. Цікоцкі, М.Я. Стылістыка беларускай мовы: вучэб. дапам. для фак. журналістыкі / М.Я. Цікоцкі. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мінск: Універсітэцкае, 1995. – 294 с.

Паступіў у рэдакцыю 01.10.2012 г.

Прыняты ў друк 21.12.2012 г.